

Gabriele d'Annunzio

Autor: Karel Veliký

Politicko-umělecké vize Gabriela d'Annunzia

D'Annunziovy romány dnešního čtenáře odrazují hlavně tím, kvůli čemu byly kdysi tak žádané – tzn. líčením milostných dobrodružství, většinou z prostředí „posledních výhonků staré aristokracie a patricijských rodů“. Do těchto příběhů plných erotismu, dobově odvážného, však básník „hudby slov“ od poloviny 90. let 19. století stále vyšší měrou vkládal své názory muže, který je v *opozici proti vládnoucímu stavu věcí* – tedy proti měšťácké *Italiettě* (Italietta – „malá Itálie“, ekvivalent „čecháčkovství“, pozn. DP) bohaté na parlamentní intriky, bankovní skandály, korupci a hustou síť protekcionářství, zkrátka na všechno to, co je spíše než průvodním jevem samou podstatou liberalismu. 1] Ilustrujme si to na dvou významných dílech tohoto příštího vojáka a „Vůdce svobodného státu Fiume“ 2] vzniklých ještě v rozkladném a rozkládajícím se *fin de siècle*: na „wagnerovském“ *Ohni* (Il Fuoco, 1895) a „nietzscheovských“ *Pannách ze skal* (Vergini delle roccie, 1900).

V prvním Stelio Effrena – *poeta giovane e geniale* – ač milovník latinské kultury, je si jasně vědom epochálního významu Wagnerova regeneračního projektu („jeho reforma má jakousi analogii s reformou, o níž se pokoušel Luther“).

Inspirován slavnostmi v Bayreuthu, chce Stelio na římském Janikulu v Apollónově divadle obdobně probudit italský národ:

Klada první kámen ku svému Slavnostnímu Divadlu, básník Siegfrieda posvětil jej nadějím a vítězstvím germánským. Divadlo Apollónovo, jež rychle vyvstalo na Janikulu, odkud dříve vyletovali orli, aby přinášeli věštby, je pouze monumentálním projevem ideje, k níž je náš národ veden svým geniem. Upevněme privilegium, jímž příroda naši krev vyznamenala.

Národ jsou ti, kdož cítí tutéž bídu a potřebu pozvednout se prostřednictvím vize z denního žaláře, do něhož jsou vrženi:

Viděl na stupních divadla pravý zástup, nesmírný jednodušný zástup, jehož vůni cítil a křik slyšel v mramorové škebli pod hvězdami. I v duších hrubých a nevědomých jeho umění, ač nepochopené, tajemnou mocí rytmu způsobilo

hluboké vření podobné svíjení se zajatce, jenž se blíží vysvobození z pout.

Stelio ví, že velká manifestace umění platí v životě víc, než Spojenecká smlouva nebo poplatkový zákon. Nesmrtelné platí víc než smrtelné. Lest a odvaha nějakého Malatesty 3] jsou v medaili **Pisanellově** na věky. Nic nezůstalo z politiky Machiavelliho, než síla jeho prosy. Stejně tak s Wagnerem:

Věren nejstarším instinktům své rasy, Richard Wagner předvídal aspiraci germánských Států po hrdinské velikosti Říše a propůjčil tomu svoji sílu. Vyvolal vznešenou postavu Jindřicha Ptáčníka, jak se zvedá pod staletým dubem: Kéž ze vsí země germánské povstanou bojovníci!

U **Sadové**, u **Sedanu** tihle bojovníci už zvítězili. S týmž hřmotem, touž tvrdostí národ a umělec dosáhli slavného cíle. Totéž vítězství korunovalo „dílo železa a dílo rytmu“. Jako vůle kancléře, jako krev vojáků „hudební figury přispěly k vyvýšení a zvěčnění duše rasy“. Heroické slovo znova zazvučelo, prodírajíc se z hloubi, vyjadřujíc mladickou a zdravou vůli. Stelio je uchvácen „prstenem světa stvořeného germánským bohem“ a stržen jeho vizí:

A tu žár, vytrysklý ze skály pod hrotem kopí Wotanova, stoupal kolem dokola. Okřídlená přílba Brunhildina zaleskla se na slunci. „Sláva slunci! Sláva světlu! Sláva zářícímu dni! Dlouhý byl můj sen. Kdo mne probudil?“ (Heil dir, Sonne, III. akt Siegfrieda)

*

Děj je situován do roku 1882, kdy Mistr v Benátkách zemřel. Stelio si vyjedná, že se svými druhy vynese jeho rakev z paláce na gondolu. Scénou tohoto obřadu, již se román takřka prorocky uzavírá, jako kdyby d'Annunzio popisoval základ budoucího italsko-německého spojení – odrazů a dvou vtělení téže Ideje.

Tu se přiblížili oni dva dělníci s věnci olivovými vypěstovanými na Janikulu. Byli svalovití a silní, vybraní z nejsilnějších a nejkrásnějších; tak, že se zdálo, že jsou vytesáni dle antického vzoru římského národa. Byli vážní a klidní s divokou svobodou Agru ve svých očích se žilkami naběhlými krví. Jejich silné tahy, nízké čelo, krátký a kučeravý vlas, silné čelisti, býčí krk připomínaly konzulské profily. Jejich držení těla prosté vsí otrocké poslušnosti činilo je hodnými toho břemene. Oněch šest druhů stejně horlivých, vzavše větve z věnců, rozspaly je po rakvi hrdinově.

Velmi ušlechtilé byly tyto latinské vavříny uřezané v lese na pohorku, kde za dávných časů

hnízdili orlové, aby přinášeli věštby, kde za nedávných časů a přece báječných, tolik řek krve prolili pro krásu Itálie legionáři Osvoboditele. Měly rovné, silné a hnědé větve, silně žilkované s drsným okrajem, zelené jako bronz fontán a bohaté na vítěznou vůni. A šly k bavorským výšinám ještě v mrazu ztuhlým; ale vysoké kmeny vyrážely již nová poupata ve světle římském za bublání ukrytých pramenů. 4]

Poznámky:

1] „Byla to doba, v níž nejurputněji vřela klopotnost bouratelů a stavitelů Říma. (Namísto chrámů – činžáky.) Společně s mraky prachu šířilo se jakési šílenství zisku, jako zlý vír svíraje netoliko lidi otrocké (...) Slavná bohatství, nahromaděná od staletí šťastnými loupežemi, válkami a mecenášskou okázalostí, byla vystavena nebezpečí Bursy. (...) Nákaza vířila všude, prudce. V neustálé protivě obchodů, v neurovnaném provádění utilitární činnosti zmizel všechnen smysl pro slávu, byla odložena všechna úcta k Minulosti. Zápas o zisk (...) zednická lžíce a zpronevěra byly jeho zbraněmi“, líčí d'Annunzio mocenský nástup maloburžoazie. Mnohé z toho („rozpad rodinných svazků pod vlivem ‚morálky peněz‘“) lze dobře vidět ve filmu *Dědictví Ferramontiů* (*L'eredità Ferramonti*, 1976) Maura Bologniniho.

2] Český překlad (byť přes angličtinu) návrhu ústavy tohoto Státu je k dispozici jako příloha knihy Noëla O'Sullivanova *Fašismus* (CDK, Brno 2002, s. 190–204, 2. vyd.). Autor, třebaže konzervativní liberál, ji považuje za „jeden z nejzajímavějších dokumentů politické historie dvacátého století“, když píše, že „d'Annunzio přišel také se zvláštní směsí starověkých, středověkých a novověkých myšlenek, pohanských a křesťanských zásad, nacionalistické a socialistické ideologie, z nichž vytvořil, jak sám tvrdil, doktrínu, která nahradí jak kapitalismus, tak marxismus.“ (tamtéž, s. 107)

3] Je to snad onen **Sigismondo Malatesta**, o němž Pound napíše: „Měl vizi, za jejíž naplnění bojoval, místo hromadění rozděloval, namísto utlačování a zastrasování tvořil“? Onen Malatesta, jehož Tempio Malatestiano je „monumentem tradice, organicky spojující nejvyšší hodnoty umění středověkého a pohanského“, v níž se Pound se svými Cantos snažil pokračovat („Tempio Malatestiano je možná vrcholem toho, co za 1000 let západní civilizace jeden člověk zosobňoval.“)?

4] Jde o Dělníky ze stavby Apollónova divadla. V popisu těchto vybraných mužů, v jejich románovém vyzdvižení, jak při obřadu, tak v kompozici románu (vrcholná scéna), se již rýsuje onen „aristokratický socialismus“ či „konzervativní revoluce“ první poloviny 20. století. Dnes už nemůžeme plně procítit, jak provokativně a nově musely tyto řádky působit na čtenáře z vyšších vrstev. „Bavorské výšiny ve světle římském“ zas' podivně evokují budoucí vazbu hnědých a černých košilí. Osvoboditelem je míněn Garibaldi (k tomu srv. A. Romualdi, *Kultura pro Evropu*, Praha 2015, str. 10).